

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Процик Наталія

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
protsyknatalia172@gmail.com*

Реалізація мовної змістової лінії на всіх рівнях освіти є показником якісного здобуття знань та сформованості загальної професійної компетентності майбутніх фахівців. Дошкільний етап у цій траєкторії є, без сумніву, визначальним, оскільки становить фундамент подальшого розвитку комунікативної компетентності особи.

Мовленню властива низка комунікативних ознак, серед яких є й образність, тобто забезпечення свідомого та систематичного розвитку умінь з урахуванням психологічних та лінгводидактичних засад навчально-пізнавальної діяльності, що включає відповідний рівень сформованості психофізіологічних механізмів, мотиви навчання тощо. Образність у працях плеяди вчених (О. Потебня, Л. Новиков, Д. Шмельов та ін.) трактується як чуттєво-образний елемент слова, що перебуває у прихованій позиції та активізується лише за певних умов, виявляється безпосередньо не в самому слові, а в поєднанні слів; розглядають передусім як властивість слова і як комунікативну якість мовлення.

Поняття «образність» розглядається також як специфічна властивість слова (О. Потебня) та особлива форма діяльності (А. Коваль, О. Пономарів), як здатність мовних засобів викликати наочно-чуттєві уявлення (Г. Винокур, М. Шанський). Ця здатність полягає в оперуванні наочно-образними уявленнями, що виникають і перетворюються у свідомості людини. Образність є складовою виразності; виникає за такою схемою: установлення асоціативних зв'язків між двома предметами чи явищами (установлення спільних рис, ознак), перенесення ознак з одного предмета на інший і, як наслідок цього, виникнення нового метафоричного (переносного) значення слова. Образність властива не тільки слову, а й поєднанню слів, перебуває в прихованій позиції та виявляється за певних умов.

Питання розвитку образності мовлення дошкільників вивчали в психолого-педагогічних та лінгводидактичних аспектах такі науковці:

Б. Головін, М. Пентилюк, Н. Бабич, О. Савушкіна, Т. Мельник та ін. Окремі дослідники (Н. Гавриш, Б. Головін, В. Ковальов, Н. Миропольська Л. Новиков, М. Пентилюк, О. Пономарів та ін.) до засобів образності відносять такі: лексико-семантичні засоби – тропи (епітет, метафора: уособлення, алегорія; порівняння, метонімія, синекдоха, гіпербола, символ та ін.), семантичні – багатозначні слова, стилістичні фігури (антитеза, градація, тощо), синтаксичні (паралелізм, анафора, епіфора, інверсія), замовчування (еліпси, анаколуфи), риторичне запитання тощо.

І. Попова [2] детально аналізує зміст поняття «образне мовлення дітей» та розкриває способи його розвитку. М. Алексеева, Н. Гавриш, В. Макарова, Е. Ставцева під образною мовою розуміють уміння дитини правильно використовувати такі виразні засоби, як метафору, порівняння, уособлення, епітети, багатозначні слова, фразеологізми, і за їх допомогою яскраво, точно, переконливо висловлювати свої думки й почуття. Н. Гавриш [1] наголошує, що показником багатства є не лише достатній обсяг активного словника, але й розмаїтість використовуваних словосполучень, синтаксичних конструкцій, а також звукове (образне) оформлення висловлювання.

Образність мовлення дітей дошкільного віку розглядається у двох напрямках: 1) як збагачення народними образними виразами, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, образними словосполученнями, засвоєння дітьми узагальнень, збагачення лексики дітей; 2) як виразність, емоційне забарвлення мовлення дитини. Аналіз науково-методичної літератури свідчать про те, що завдання словникової роботи поділяються на загальні і спеціальні; до останніх із указаних належать збагачення словника дітей народними образними виразами, прислів'ями, приказками, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, засвоєння дітьми узагальнень, основного та переносного значення слова. Першочерговість завдань словникової роботи по-різному визначається в кожній віковій групі.

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, якою дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі різнопланового спілкування в ігровій діяльності дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ довкола себе в його цілісності та різноманітності; формує і розкриває власний внутрішній світ, свій образ «Я»; засвоює і створює культурні цінності як активний суб'єкт взаємодії.

Отож зв'язне мовлення – це розгорнута змістовна розповідь, що вирізняється логічністю, послідовністю, точністю, правильністю та образністю.

Лінгводидактичними засобами розвиток образного мовлення дошкільників є такі:

- збачення словника дитини слова у переносному значенні, тропами;
- формування граматично правильного мовлення (уміння узгоджувати слова в реченні за синтаксичними та морфологічними законами розвитку мови, будувати прості та складні речення, використовувати засоби зв'язності у тексті);
- розвиток орфоепічних правил культури спілкування (мовлення повинно бути чітким, виразним, зрозумілим);
- читання художніх текстів із елементами театралізації;
- використання педагогом у своєму мовленні прислів'їв, приказок, крилатих фраз;
- відвідування лялькового театру;
- організація спілкування дошкільників у грі;
- сприймання різних видів образотворчого мистецтва;
- прогулянки;
- використання технічних засобів.

Образне мовлення дитини – показник рівня її культури мовлення, психоемоційного розвитку.

Список джерел

1. Гавриш Н. В. Навчання розповіді за картиною. *Дошкільне виховання*. 2003. № 2. С. 9–12.
2. Попова І. І. Обізнаність вихователів з поняттям «образне мовлення дітей». *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. Одеса. 2004. Випуск 12. С. 47–50.